

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi jätelain muuttamisesta

Asia: Ympäristöministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta (kunnan toissijainen jätehuoltopalvelu, sidosyksiköiden ulosmyyntiraja ja jätteenkuljetuspalveluiden kilpailuttamisvelvollisuus)

Rantasalmen kunta kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi jätelain muuttamisesta ja esittää lausuntonaan kunnioittavasti seuraavaa.

1. Yleiset huomiot

Rantasalmen kunta pitää esityksen tavoitetta kilpailuneutraliteetin parantamisesta ja jätealan markkinoiden avaamisesta sinänsä kannatettavana ja kiertotalouden edistämisen kannalta perusteltuna. Uusien toimijoiden tulo markkinoille ja kilpailun lisääntyminen voivat parantaa jätehuoltopalveluiden laatua ja monipuolisuutta erityisesti tiheään asutuilla alueilla. Kunta haluaa kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että esityksen vaikutukset eivät ole alueellisesti yhdenvertaisia, ja harvaan asuttujen maaseutukuntien, kuten Rantasalmen, näkökulmasta esitetyt muutokset sisältävät merkittäviä riskejä.

2. Toissijainen jätehuoltopalvelu ja Materiaalitorin käyttö harvaan asutuilla alueilla

Esityksessä ehdotetut täsmennykset markkinapuutteen toteamiseen ja tarjousten hylkäämisen perusteluvelvollisuuteen ovat sinänsä perusteltuja läpinäkyvyyden lisäämisen kannalta. Rantasalmen kunta toteaa kuitenkin, että yksityisiä jätehuoltopalveluiden tarjoajia on harvaan asutuilla seuduilla huomattavasti vähemmän kuin pääkaupunkiseudulla tai muilla tiheästi asutuilla alueilla, eikä Materiaalitori-menettely toimi näillä alueilla samalla tavoin kuin alueilla, joilla palveluntarjontaa on runsaasti. Vähäiset kertyvät jätemäärät ja pitkät etäisyydet heikentävät uusien yritysten kannattavuutta ja halukkuutta tarjota palveluita haja-asutusalueilla, jolloin todellinen markkinapuute voi olla pysyvä ja rakenteellinen ilmiö eikä väliaikainen tilanne.

Jos kunnan mahdollisuuksia tarjota jätehuoltopalveluja yrityksille kavennetaan nykyisestääänkin, on olemassa riski, että osa elinkeinotoiminnan jätteistä jää ilman asianmukaista vastaanottopaikkaa tai päättyy epäasianmukaiseen käsittelyyn. Tämä ei edistä jätelain pääasiallista tarkoitusta eikä myöskään perustuslain 20 §:n mukaisen ympäristöperusoikeuden toteutumista. Rantasalmen kunta esittää, että jatkovalmistelussa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, että markkinapuutteen arviointikriteerit ja Materiaalitori-menettelyä koskevat aikarajat ja muotovaatimukset eivät muodostu kohtuuttoman raskaiksi pienille jätteenhaltijoille ja harvaan asuttujen alueiden olosuhteille.

3. Sidosyksiköiden vähimmäisomistusvaatimuksesta poikkeaminen

Rantasalmen kunta pitää erityisen kannatettavana esityksessä ehdotettua poikkeusta hankintalakiin esitetystä sidosyksiköiden 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimuksesta jätetoimialan osalta. Mikäli vähimmäisomistussuutta edellytettäisiin myös jätehuollon sidosyksiköiltä, johtaisi tämä esityksessäkin todetulla tavalla merkittävään määrään omistusjärjestelyjen purkamisia ja uudelleenorganisointeja, mikä koskisi erityisesti pieniä

kuntia. Tällaiset muutokset kuormittaisivat kohtuuttomasti jo ennestään resurssipulasta kärsivien pienten kuntien hallintoa ja saattaisivat vaarantaa jätehuollon järjestämisen toimivuuden joillakin alueilla. Poikkeamismahdollisuus on siten välttämätön, ja kunta kannattaa esityksen mukaista ratkaisua tältä osin.

4. Ulosmyyntirajan laskeminen ja sen kustannusvaikutukset

Ehdotettu ulosmyyntirajan laskeminen viiteen prosenttiin kolmen vuoden siirtymäajan jälkeen vaikuttaa esityksen vaikutusarvion mukaan merkittävästi niiden kuntien jäteyhtiöiden talouteen, joiden markkinaehtoinen toiminta ylittää uuden rajan. Vaikka muutos ei välittömästi koske kaikkia jäteyhtiöitä, kunta toteaa, että supistuvat jätemäärät nostavat käsittelyn yksikkökustannuksia, ja koska kuntalaisten ja yritysten jätteet käsitellään pääosin samassa infrastruktuurissa, tämä kustannusten nousu näkyy lopulta myös kuntalaisilta perittävissä jätemaksuissa. Asia on huomioitava erityisesti niissä jäteyhtiöissä, jotka ovat investoineet omaan käsittelykapasiteettiin.

Lisäksi esityksen mukaiset uudet kirjanpidon eriyttämisen- ja raportointivelvoitteet lisäävät kuntien jätelaitosten hallinnollista taakkaa. Vaikka esityksessä arvioidaan hallinnollisen lisäkustannuksen jäävän suhteellisen pieneksi, korostaa Rantasalmen kunta, että myös pienet hallinnolliset lisätyöt kuormittavat suhteellisesti enemmän pienten kuntien niukkoja hallintoresursseja kuin suurempien toimijoiden vastaavia. Siirtymäajan pituus (kolme vuotta) on kannatettava ja välttämätön, jotta sopeuttamistoimet voidaan toteuttaa hallitusti.

5. Jätteenkuljetuspalveluiden kilpailuttamisvelvollisuus

Rantasalmen kunta pitää hyvänä ehdotusta, jonka mukaan kuntien tulisi pääsääntöisesti hankkia jätteenkuljetuspalvelut kilpailuttamalla. Ehdotus tukee yksityisten jätehuoltoalan yritysten toimintaedellytyksiä ja parantaa toimintaympäristön ennakoitavuutta. On kuitenkin välttämätöntä, että kilpailuttamisvelvollisuudesta voidaan poiketa erityisen painavasta syystä, kuten tilanteessa, jossa alueella ei ole lainkaan yksityistä palveluntarjontaa tai hankintailmoitukseen saadaan vain yksi tarjous. Harvaan asutuilla alueilla tällaiset tilanteet ovat todennäköisempiä kuin tiheimmin asutuilla alueilla, ja poikkeamismahdollisuuden tulee säilyä riittävän joustavana, jotta jätehuollon toimivuus voidaan turvata kaikissa olosuhteissa.

6. Yhteenveto ja kunnan kanta

- Rantasalmen kunta kannattaa esityksen tavoitetta lisätä kilpailua ja avata jätehuoltomarkkinoita, mutta korostaa, että toteutuksessa tulee huomioida alueelliset erot palveluntarjonnassa.
- Harvaan asutuilla alueilla markkinapuitteen toteaminen ja Materiaalitori-menettely tulee suunnitella siten, ettei se muodostu kohtuuttoman raskaaksi tai johda jätehuoltopalveluiden saatavuuden heikkenemiseen.
- Kunta kannattaa jätetoimialaa koskevaa poikkeusta sidosyksiköiden 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimuksesta, sillä vaatimus vaarantaisi erityisesti pienten kuntien mahdollisuuden järjestää jätehuolto yhteistyössä muiden kuntien kanssa.
- Ulosmyyntirajan laskemisen kustannusvaikutukset kuntalaisten jätemaksuihin ja kuntien jätelaitosten hallinnolliseen taakkaan tulee ottaa huomioon, ja kolmen vuoden siirtymäaika on välttämätön.
- Jätteenkuljetuspalveluiden kilpailuttamisvelvollisuus on kannatettava, mutta poikkeamismahdollisuuden erityisen painavasta syystä tulee säilyä riittävän joustavana harvaan asuttujen alueiden olosuhteiden vuoksi.

Rantasalmella 3.7.2026

Rantasalmen kunnanhallitus